

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КІБЕРЗАГРОЗ

INFORMATION COMPETENCE OF A FOREIGN LANGUAGE TEACHER FOR ECONOMICS STUDENTS IN UKRAINE UNDER CYBER THREATS

Стаття описує проблему формування інформаційної компетентності викладачів англійської мови, які працюють зі студентами економічних спеціальностей в Україні, з урахуванням сучасних викликів цифрового середовища та кіберзагроз. Показано, що в умовах цифровізації освіти інформаційна компетентність викладача постає не лише як інструментальна навичка володіння цифровими технологіями, а як інтегрована складова його професійної діяльності, що охоплює здатність безпечно, ефективно та етично працювати з інформацією, критично її оцінювати, створювати якісний навчальний контент і підтримувати комунікацію в цифровому просторі.

У статті визначено поняття «інформаційна компетентність» як сукупність знань, умінь, цінностей і рефлексивних практик, які забезпечують ефективне використання інформаційних ресурсів у професійній діяльності викладача. Описано п'ять ключових підкомпонентів цієї компетентності: технологічний (володіння цифровими сервісами, платформами, інструментами захисту даних), комунікативний (ефективна взаємодія в синхронному та асинхронному режимах), аналітичний (оцінювання джерел, пошук і обробка інформації), етичний (дотримання академічної доброчесності, кіберетики), а також рефлексивний (оцінка власної діяльності, виявлення прогалин та потреб у професійному розвитку).

Показано, що кожен із компонентів може розвиватися через застосування сучасних методів, зокрема кейс-методів, цифрових симуляцій, навчальних платформ, онлайн-інструментів, тренінгових вправ та практик критичного мислення. Обґрунтовано, що формування інформаційної компетентності викладачів має бути інтегрованим у стратегії професійного розвитку, а не епізодичним підвищенням кваліфікації. Зазначено, що особливе значення в цьому контексті мають питання інформаційної безпеки, стресостійкості та адаптивності викладача до динамічних змін освітнього середовища.

Ключові слова: інформаційна компетентність, цифрова освіта, викладач англійської мови, кібербезпека, економічна освіта, цифрові загрози.

The article addresses the issue of developing information competence by English language teachers working with students of economics in Ukraine, considering the current challenges of the digital environment and growing cyber threats. It is shown that in the context of educational digitalization, information competence is not limited to instrumental skills using digital tools, but rather emerges as an integrated component of a teacher's professional activity. It includes the ability to work with information safely, efficiently, and ethically, to critically assess content, and maintain communication in digital space.

The concept of "information competence" is defined as a combination of knowledge, skills, values, and reflective practices that enable the effective use of information resources in professional teaching. Five key subcomponents of this competence are described: technological (proficiency with digital services, platforms, and data protection tools), communicative (effective interaction in synchronous and asynchronous formats), analytical (evaluating sources, searching, and processing information), ethical (academic integrity, digital ethics), and reflective (self-evaluation, identifying gaps, and professional development needs).

The article demonstrates that each subcomponent can be developed through the use of modern methods, including case-based learning, digital simulations, educational platforms, online tools, training exercises, and critical thinking practices. The authors argue that the development of teachers' information competence should be integrated into long-term professional development strategies rather than approached as isolated training activities. Special attention is given to information security, teacher resilience, and adaptability in a rapidly evolving educational landscape.

Key words: information competence, digital education, English language teacher, cybersecurity, economic education, digital threats.

УДК 378.147:004.9:004.056(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/86.1.29>
Стаття поширюється на умовах
ліцензії CC BY 4.0

Іщенко Т.М.,
ст. викладач кафедри іноземних мов
факультету фінансів
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

Кузьменко Д.В.,
ст. викладач кафедри іноземних мов
факультету фінансів
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

Остапенко Е.О.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
факультету фінансів
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

Обґрунтування. Стрімкий розвиток цифрових технологій зумовлює трансформацію вимог до професійної діяльності викладача іноземної мови в Україні, зокрема в контексті підготовки студентів економічних спеціальностей. Одним із компонентів, які забезпечують ефективний освітній процес, стає сформована інформаційна компетентність викладача. Цифрова компетентність як частина професійної компетентності охоплює здатність критично працювати з цифровими ресурсами, інтегрувати інформаційно-комунікаційні технології в освітній процес та забезпечувати кібербезпеку учасників навчання. І особливої актуальності питання формування цифрової компетентності як

викладача, так і студента економічних спеціальностей набуває в умовах зростаючих кіберзагроз, що супроводжують цифрову трансформацію освіти в Україні. Війна, кібератаки на освітню інфраструктуру, інформаційні маніпуляції та порушення безпеки персональних даних створюють нові виклики для викладачів. Наголосимо, що в сфері економіки цифрова грамотність і захист інформації мають критичне значення.

Саме тому інформаційна компетентність викладача іноземної мови становить обов'язкову вимогу до сформованої особистості викладача, і включає навички роботи в умовах цифрової нестабільності, здатність забезпечити безпечно

освітнє середовище, а також формувати у студентів медіаграмотність і відповідальне ставлення до цифрових ресурсів. Це обумовлює необхідність комплексного аналізу складових інформаційної компетентності викладача, вивчення ефективних моделей її формування та визначення пріоритетів її розвитку у закладах вищої освіти України, які готують майбутніх економістів.

Мета дослідження полягає у визначенні змісту поняття інформаційна компетентність викладача іноземної мови, виявленні основних напрямків її розвитку у процесі підготовки студентів економічних спеціальностей, виокремленні структурних підкомпонентів цієї компетентності та обґрунтуванні ефективних способів її формування в умовах сучасного цифрового та кібербезпечного освітнього середовища.

Аналіз літературних джерел. Поточний розвиток цифрових систем та безпекова ситуація в Україні, враховуючи повномасштабну війну, обумовлюють необхідність пріоритетизації інформаційної компетентності як у фахівців, так і в їх викладачів. Особливо актуальним постає питання захисту інформації при роботі в Інтернет та з цифровими мережами, протидії крадіжці даних та іншим проявам кіберзлочинності[1]. Так само, як і в економічному секторі, де витік інформації може мати критичне значення для організації, важливим є навчання фахівців педагогічних напрямків, зокрема викладачів ЗВО, інформаційній безпеці, незалежно від їх профілю [14]. Викладачів іноземних мов ми б виділили у даному контексті в окрему групу, так як вони здійснюють мовну, культурну, етичну, комунікативну та фахово орієнтовану іншомовну підготовку студентів. Безперечно, робота викладача іноземних мов економічного ЗВО прямо пов'язана з цифровим середовищем(робота онлайн, з масивами даних, доступ до міжнародних баз даних, робота з цифровими мовними освітніми платформами [5]. Належне опанування цифровими засобами та сформовані навички інформаційної безпеки становлять невід'ємний компонент професійної компетентності викладачів іноземних мов у немовних ЗВО [3], [8]. Окрім того, сучасне викладання неможливе без опанування викладачем інформаційних технологій, застосунків, використання інтерактивних цифрових методів навчання іноземної мови [4]. Дослідження, присвячені використанню ШІ при роботі викладачів, наголошують на необхідності використання ШІ при викладанні, та недоречності ігнорування його можливостей [10]. Проте, формування інформаційної компетентності викладачів потребує додипломної підготовки з пріоритетизацією інформаційної компетентності [2], а також післядипломної освіти у вигляді курсів, тренінгів, тощо [6]. Педагогічними умовами формування цифрової компетентності

викладача іноземних мов є запровадження системи тренінгових заходів, на яких у викладача має сформуватись уявлення про правила роботи в інформаційному середовищі, етичність такої роботи, правила безпеки та способи захисту, на рівні інформаційної компетентності, яку викладач надалі готовий передавати студентам на заняттях з іноземної мови [7].

Виклад основного матеріалу. Інформаційна компетентність викладача іноземної мови, який працює зі студентами економічних спеціальностей, у сучасних умовах набуває особливого значення. Вона розглядається не лише як здатність користуватися цифровими технологіями, а як комплексна характеристика професійної діяльності, що охоплює знання, уміння, ставлення і поведінкові моделі, пов'язані з пошуком, критичною оцінкою, використанням, створенням та безпечним поширенням інформації у цифровому середовищі. Особливої актуальності формування інформаційної компетентності викладача набуває в умовах зростання кіберзагроз, що потребує від викладача високого рівня цифрової обізнаності, інформаційної безпеки та відповідального ставлення до академічної доброчесності.

Основними напрямками розвитку інформаційної компетентності викладача англійської мови для студентів-економістів є формування здатності працювати з сучасними цифровими інструментами для навчання і контролю знань, зокрема платформами дистанційного навчання, засобів автоматичного оцінювання, мультимедійних ресурсів для викладання фахової англійської мови; формування навичок кібергігієни з метою захисту персональних даних, протидії шахрайству, відповідального використання онлайн-ресурсів; розвиток критичного інформаційного мислення щодо перевірки інформації, джерел її походження та достовірності в умовах інформаційних війн та маніпуляцій; інтеграція міждисциплінарного підходу у викладання, що дозволяє поєднувати лінгвістичну та економічну термінологію в цифровому контексті; та підвищення здатності до самонавчання та постійного вдосконалення цифрових компетенцій відповідно до нових викликів.

Серед основних підкомпонентів інформаційної компетентності викладача доцільно виокремити технологічну компетентність (вміння працювати з цифровими ресурсами); комунікативну компетентність (вміння ефективно взаємодіяти в онлайн-середовищі); етичну компетентність (знання щодо та навички дотримання принципів доброчесності та безпеки); аналітичну компетентність (уміння та навички аналізувати й адаптувати інформацію до фахового контексту студентів-економістів); та рефлексивну компетентність (усвідомлення власного рівня володіння інформаційними технологіями і шляхи його розвитку).

Формування інформаційної компетентності викладача англійської мови для студентів-економістів в умовах кіберзагроз потребує системного підходу до розвитку її ключових підкомпонентів: технологічного, комунікативного, етичного, аналітичного та рефлексивного. Для кожного з них важливо підібрати відповідні методи та засоби, які сприятимуть ефективному набуттю знань, умінь і навичок у цифровому середовищі. Зазначимо, що всі нижчезазначені методи формування інформаційної компетентності викладача безпосередньо естраполюються на формування такої ж компетентності у студентів, проте спочатку має бути сформована компетентність викладача.

Розвиток технологічної компетентності викладача здійснюється шляхом навчання роботі на цифрових платформах (Zoom, Moodle, Google Classroom), проведенням інструктивно-практичних тренінгів зі створення навчального контенту, а також моделювання ситуацій технічних збоїв на тренінгах та курсах. Доцільно використовувати онлайн-тренажери, сервіси для створення відеоматеріалів (Canva, Powtoon, OBS Studio). Курси, завдяки яким викладач може сформувати власну технологічну компетентність, представлені на освітніх платформах Coursera, Prometheus. Також викладачі зазвичай формують власну технологічну компетентність на власному досвіді, так званім способом «спроб та помилок». Технологічна компетентність студентів, зазвичай, початково вище за компетентність викладачів, студенти краще практично застосовують платформи, тренажери, працюють онлайн.

Формування комунікативної компетентності викладача базується на застосуванні рольових ігор, проєктної діяльності, аналізу кейсів, пов'язаних з онлайн-комунікацією, в межах курсів та тренінгів. Як засоби можна залучати сервіси відеозв'язку MS Teams, ZOOM, Google Meets, інтерактивні платформи для зворотного зв'язку (Mentimeter, Padlet), чат-боти, спільні документи Google та Microsoft. Для студентів-економістів ж комунікація в цифровому середовищі є природнім явищем, до якого вони зазвичай звикли і яким вони вільно користуються за потреби. Щоб розвивати етичну компетентність викладачів іноземних мов в межах цифрової, варто впроваджувати проблемно-орієнтоване навчання, дебати на теми цифрової етики, обговорення етичних дилем у професійній діяльності. Ефективними засобами є платформи для перевірки на плагіат (Unicheck, Grammarly), ресурси з академічної доброчесності, онлайн-курси з цифрової етики (FutureLearn, Canvas Network). Аналітична компетентність потребує формування навичок критичного мислення викладача через вправи з перевірки фактів, контент-аналізу професійних джерел та порівняльного аналізу інформації. Для цього застосовують сервіси верифікації (FactCheck.org,

Snopes), інструменти цифрової аналітики (Google Trends, SimilarWeb), а також бази даних і електронні бібліотеки (Scopus, JSTOR). Так само формується аналітична компетентність студентів, при вивченні іноземної мови, написанні творів та виконанні завдань, із застосуванням сервісів верифікації та роботи з бібліотеками.

Формування рефлексивної компетентності передбачає ведення електронного педагогічного щоденника, проведення SWOT-аналізу власної цифрової діяльності, використання опитувальників для самооцінки. Як засоби доцільно викладачу використовувати платформи для рефлексії (Mahara, Reflective Journal), створення ментальних карт (Miro, MindMeister) та онлайн-опитування (Google Forms, Kahoot). Відповідно, студенти-економісти також можуть вести щоденники рефлексії роботи в онлайн середовищі, та застосовувати зазначені електронні додатки.

Таким чином, формування кожного з підкомпонентів інформаційної компетентності потребує цілеспрямованого впровадження сучасних методів навчання та інструментів цифрової педагогіки, з урахуванням особливостей професійної підготовки викладачів англійської мови для економічних спеціальностей.

Висновки. У статті розкрито сутність інформаційної компетентності викладача англійської мови для студентів економічних спеціальностей в умовах цифровізації освіти та зростаючих кіберзагроз. Визначено, що дана компетентність є інтегрованою характеристикою професіоналізму викладача, яка забезпечує ефективну, етично та технологічно грамотну взаємодію з інформацією в цифровому середовищі.

Інформаційна компетентність викладача охоплює п'ять взаємопов'язаних підкомпонентів: технологічний, комунікативний, етичний, аналітичний та рефлексивний. Кожен із них має свої вектори розвитку, методи і засоби формування, що дозволяють забезпечити цілісну підготовку викладача до сучасних викликів в освітньому процесі.

Розвиток цієї компетентності має здійснюватися системно, через впровадження практико-орієнтованих занять, цифрових інструментів, кейсів, рефлексивних практик і навчальних платформ. Особлива увага має приділятися питанням академічної доброчесності, цифрової безпеки, критичного мислення та добробуту в умовах високої інформаційної навантаженості.

Таким чином, формування інформаційної компетентності є запорукою підвищення якості підготовки студентів-економістів до професійної діяльності в умовах глобального цифрового простору. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення програм підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гелеш А. В., Матійців Б. О. Актуальні питання кібербезпеки у професійній освіті: методи захисту інформації. *Академічні візії*. 2025. № 42.
2. Гуріна Т. М. Формування інформаційної компетентності в процесі фахової підготовки вчителя іноземної мови. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2009. Вип. 10. С. 3–9.
3. Дмітренко Н. Є. Інформаційна компетентність як вагома складова професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2015. № 4 (82). С. 31–35.
4. Канюк О. Л., Кіш Н. В. Цифрова компетентність викладача іноземних мов у закладі вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2023. Вип. 2 (53). С. 52–55. Бібліогр.: с. 54–55 (7 назв).
5. Кравець Р. А. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності викладача іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. № 57, Т. 1. С. 316–322. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-1-47>.
6. Майєр Н. В., Коваль Т. І. Структура і зміст інформаційно-комунікаційного навчального середовища професійної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. № 63 (1). С. 162–176.
7. Прохорова С. М. Поняття цифрової компетентності вчителя іноземної мови у світовому освітньому просторі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2015. № 4 (82). С. 113–116.
8. Сологор І. М., Костенко В. Г. Складові професійної компетентності викладача іноземної мови у немовному вищому навчальному закладі (оглядова стаття). *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. Т. III (34), Вип. 69. С. 67–69.
9. Яскевіч О. В. Педагогічні умови формування інформаційної компетентності викладача іноземної мови. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. Вип. 32. С. 522–525.
10. Kefeli-Ianovska O., Lymar L., Zelinska G. Using the AI for teachers in medicine. *ΛΟΓΟΣ: Collection of scientific papers* (February 14, 2025; Boston, USA). 2025. С. 318–319.
11. Trofymenko O., Loginova N., Serhii M., Dubovoi Y. Кіберзагрози в освітньому секторі. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2022. Т. 4. № 16. С. 76–84.

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.09.2025

Дата публікації: 24.09.2025